

2. Єфімець О.П., Лаврова І.А. Методологічні роздуми з філософії освіти // Єдність раціонального та емоційно-почуттєвого в освітньо-виховних системах: Наук.-метод. зб. – Харків, 1996. – С. 44-46.
3. Ильин И.А. Борьба за академию. Путь к очевидности. – М., 1993.
4. Конев В.А. Культура и архитектура педагогического пространства // Вопросы философии. № 10. 1996. – С. 46-58.
5. Лаврова І.А. Освіта: життєві вартості // Науковий вісник Харківського державного педагогічного університету. Серія «Філософія». Вип. 5. 2000. – С. 5-6.
6. Степин В.С. и др. Наука и культура («материалы круглого стола») // Вопросы философии. № 10. 1998. – С. 3-39. „
7. Урсул А.Д. Опережающее образование, фундаментальная наука и устойчивое развитие // Новая парадигма развития России в XXI веке / Комплексные исследования проблем устойчивого развития: идеи и результаты. – М., 2002. – С. 124-128.
8. Щедровицкий П.Г. Очерки по философии образования (статьи и лекции), М., 1993. – 154 с.

Сабадаш Ю.С.

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ ГУМАНІСТИЧНОГО ЗНАННЯ: ЕСТЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Освоєння гуманістичної проблематики насамперед потребує з'ясування самого поняття «гуманізм», еволюції гуманістичних поглядів, сутності традиційних та сучасних вчень про людину.

Сучасна світова гуманістика – відкрита система, що існує у вигляді плюралістичного кола ідей, вчень, концепцій, проектів. Багатомірність поняття «гуманізм», що панує в сучасній філософській методології, не лише пояснює наявність великої кількості підходів до проблеми людини, а й передбачає таке її розмаїття.

Ця багатогранна ідея впродовж історії неодноразово змінювала своє обличчя: вона спростовувалася і підтверджувалася, персоніфікувалася різними особистостями і уособлювалася національними школами. Тому було б помилковим ототожнювати сутність гуманізму з його конкретною історією. Однак попри всі модифікації, основний сенс гуманізму – визнання людини за найвищу цінність – залишається незмінним. Гідність людини, її право на достойне життя – один з невідмінних критеріїв цивілізованості суспільства.

У цій статті нас цікавить головним чином естетичний аспект розвитку гуманістичного знання.

Корені гуманізму сягають у глибину віків, а саме в античну й римсько-латинську культуру. Щодо стародавньої грецької філософії, то, на думку істориків філософії, в культурі і світогляді древніх греків ще не міститься поняття гуманізму як усвідомлення людини. Таку думку висловлював, зокрема, М. Гайдеггер. Згідно з О.Ф. Лосевим, антична культура заснована на позаособистісному космологізмі. Стародавній грек не виділяє себе із світового порядку, особистість в стародавній Греції не є носієм гуманістичних ідей. Антична людина вільна, космологічна, позаособистісна [4, С.169]. Разом з тим безперечним є той факт, що грецькі софісти, особливо Сократ, у своїй філософії на перший план поставили духовні пошуки людини, намагання з'ясувати своє місце у світі.

Ідеї, висловлені античними мудрецами щодо людини, у подальшому стали тим підґрунтям, на якому зроста культура Відродження (Ренесансу). Поняття гуманізму вперше застосовують мислителі стародавнього Риму. За свідченням істориків, одним із перших його означив Марк Туллій Ціцерон. Він вживав слово «гуманізм» у значенні ідеалу освіти за грецькими взірцями. В античні часи поняття гуманізму часто вживається як синонім «вищої освіти». З часом поняття гуманізму почало вживатися для визначення як певного способу мислення, так і способу життя. Починаючи із стоїків, які з їхнім космополітичним світоглядом закладали підвалини так званого абстрактного гуманізму, суть цього поняття гуманізму дедалі більше набуває значення розумної людської поведінки щодо інших людей, незалежно від їхнього статусу та освіти. Таким чином, змістовне ядро поняття «гуманізм» утворює уявлення про світську освіту. Це розуміння гуманізму має принциповий характер для визначення специфіки гуманітарних наук і гуманітарної освіти взагалі.

Термін «гуманізм» був створений так само, як терміни *законник* (legista), *юрист* (giurista), *знавець канонічного права* (canonista), *художник* (artista), що вказують на викладачів і вчителів граматики, риторики, поезії, історії і філософії. Крім того, вже в XIV столітті з'явився термін «studia humanitatis» (гуманітарні дисципліни). Вважалося, що в духовному становленні людини головна роль належить словесності, тобто поезії, риториці, історії та філософії. Дійсно, з усіх інших дисциплін саме вони виявляються найбільш придатними для формування духовності людини.

Поглиблене тлумачення ідей античного греко-римського гуманізму знаходимо у видатних мислителів періоду Відродження. Першим, хто сформулював поняття «Renaissance», тобто Відродження, і надав цьому

слову значення «бойового пароллю» культурно-гуманістичної діяльності, був Джорджо Вазарі («Життєпис славетних живописців, скульпторів та зодчих» 1550). З його точки зору, це був час відродження античності, яку він вважав ідеальним зразком людської культури. (Як історіографічна категорія термін «відродження» ввійшов в ужиток значно пізніше, у ХІХ столітті, завдяки роботі Якоба Буркгардта «Культура Ренесансу в Італії» 1860).

Надалі зміст терміну еволюціонував. Відродження стало означати емансипацію науки й мистецтва від богослов'я, зменшення інтересу до християнської етики, зародження національних літератур, прагнення людини до свободи від обмежень католицької церкви. З часів італійського Відродження термін «гуманізм» почав вживатися у двох основних значеннях: як визначення літературно-художнього напрямку, що має на меті утвердження нового образу людини, високоморальної й освіченої особистості, і як філософсько-гуманітарне вчення, що в теоретично-світоглядний та етично-естетичний спосіб об'єднує всі теорії та вчення, які ґрунтуються на розумінні людини як визначальної мети і вищої цінності. У цьому, другому, аспекті гуманізм почав розроблятися відповідними науками про людину та суспільство. (У науково-просвітительський обіг термін «гуманізм» був уведений німецьким педагогом Ф. Нітхаммером у 1808 р. Він стверджує вищість, самодостатність і значимість людини; проголошує поза- і антилюдським усе, що сприяє її відчуженості й самовідчуженості; відхиляє концепцію пріоритету ідей та істин «надлюдського» походження в низці феноменів поцейбічного світу [13, С.185]).

У мистецтві ж гуманізм є відображенням у художніх творах прогресивних суспільних ідей, що полягають у захисті гідності й прав особистості, її свободи і всебічного, гармонійного розвитку, тобто це боротьба засобами мистецтва за людяність усіх суспільних відносин [12, С.66].

Одним із основоположників естетики гуманізму вважається видатний італійський поет Франческо Петрарка. Виходячи з думки про людину як моральну за своєю природою істоту, здатну безмежно вдосконалюватися під впливом світської освіти й виховання, він створив вчення, що стверджувало людську гідність у реальному житті. Гуманісти наступних поколінь, розвиваючи ідеї Петрарки, запропонували принцип нової універсальної релігії (М. Фечіно), нової синтетичної філософії (Дж. Мірандоло), нової етики (Л. Валла), виховної доктрини (Л. Альберті), політичного устрою (М. Падуанський, Н. Макиавеллі) [6, С.310]. Гуртки

гуманістів, які спочатку виникли в Італії (початок ХVІ ст.), поступово перетворилися на могутній гуманістичний рух, який охопив Німеччину, Францію, Голландію, Англію, з часом – всі європейські країни, в тому числі Україну.

Епоха Відродження, або Ренесансу, осмислюється у багатьох роботах. Однак це зовсім не означає, що вчені досягли однастайної думки щодо її характеристики. Це пояснюється насамперед неординарністю названого періоду історії культури Європи. У цей час відбуваються значні зміни в усіх сферах життя людини, які пов'язані з такою характерною рисою епохи, як гуманізм.

Отже, «гуманізм» означає загальну тенденцію, що починається з Франческо Петрарки й знаменує собою початок нового періоду в історії естетичної думки і культури. Бо гуманізм епохи Відродження не був чітко вираженою філософською думкою, це була скоріше культурна й педагогічна програма, в центрі якої проте вже стояла людина.

Прерогатива гуманістики – тлумачення людини як вищої цінності, дослідження шляхів та засобів «олюднення людини», тобто її виховання й формування на принципах людяності. Видатні мислителі доби Відродження сформулювали цілу низку засадничих для філософської та естетичної гуманістики ідей. Головна серед них – ідея самостійності людини, її залежності від самої себе, філософія особистісного, індивідуального вдосконалення, свободи у «виборі себе», самоутвердження й самореалізації. Митці Відродження створюють своєрідний культ людини, її розуму, духу й тіла. Саме свідомість і незалежна суспільна позиція, гордість і самоповага, усвідомлення власної сили і здібностей стають провідними темами творчості таких видатних діячів Відродження, як Данте, Петрарка, Боккаччо, Сервантес, Томас Мор, Томасо Кампанелла та інші. Зауважимо, що для літераторів цієї епохи був характерний «карнавальний стиль» зображення людини (М. Бахтін), коли автори охоче користувалися засобами іронії, гумору, сарказму, гіперболи у життєписі героїв своїх творів.

Естетика Відродження обґрунтовує і цілком інше ставлення до особистості художника, замість середньовічного уявлення про нього як про ремісника. Символом Ренесансу стає постать всебічно розвиненої особистості, яку уособлює художник-творець. Творець нової епохи – це конкретне втілення універсальної людини, всебічно освіченої особистості. В епоху Відродження художника називають «божественним генієм», з'являється спеціальний літературний жанр, пов'язаний з описом біографії творчої особистості – так звані «життєписи». Вважалося, що кожна

людина, як не за родом занять, а хоча б за своїми інтересами, повинна наслідувати художника. У зв'язку зі зміною ставлення до людини змінюється і ставлення до мистецтва. Воно набуває високої соціальної цінності.

Естетичні дослідження велися не вченими, не філософами, а практиками мистецтва – художниками. Загальноестетичні проблеми розглядалися в рамках того або іншого виду мистецтва, переважно живопису, скульптури, архітектури, тих мистецтв, що одержали найповніший розвиток в цю епоху. Щоправда, досить умовним в епоху Відродження був поділ діячів Ренесансу на вчених, філософів і художників. Всі вони були універсальними особистостями. «Тоді не було майже жодної помітної людини, яка б не здійснила далеких мандрівок, не володіла б чотирма або п'ятьма мовами, не славилась би в кількох галузях творчості» [5, С.346].

Отже, епоха Відродження – це звертання до античності. Але вся культура цього періоду зайвий раз доводить, що Відродження в чистому вигляді, Відродження як такого, не буває. Мислителі-відродженці бачили в античності те, що хотіли. Тому зовсім не випадково особливий інтелектуальний розробці був підданий в цю епоху неоплатонізм. (А.Ф. Лосев блискуче показує причини поширеності цієї концепції в епоху італійського Відродження [5, С.79]). Античний неоплатонізм не міг не привернути уваги відродженців ідеєю еманации (витікання) божественного змісту, ідеєю насиченості світу (космосу) божественним змістом, нарешті, ідеєю Єдиного як максимально конкретного оформлення життя і буття. Бог стає ближче до людини. Він мислиться майже пантеїстично (Бог злитий із світом, він одухотворяє світ). Тому світ і вабить людину. Розуміння людиною світу, наповненого божественною красою, стає одним з головних світоглядних завдань епохи Відродження.

Найкращим засобом розуміння Божественної краси, що наповнює світ, справедливо визнається робота людських почуттів. Тому виникає такий пильний інтерес до візуального сприйняття, звідси – розквіт просторових видів мистецтва (живопису, скульптури, архітектури). Адже саме ці мистецтва, на переконання діячів Відродження, дозволяють більш точно запам'ятати Божественну красу. Тому культура Відродження носить художній характер.

Гуманісти були творцями нової системи знання. У центрі цієї системи постала проблема людини. Основна ідея гуманізму і полягала в тому, що реальна, земна і внутрішньо вільна людина була в гуманістів мірою всіх речей. «Людину по праву називають і вважають великим чудом, живою

істотою, дійсно гідною замилювання» [11, С.248]. – наголошував у «Промові про гідність людини» Джованні Піко делла Мірандола.

Теоретики Ренесансу продовжували розробляти цілу низку основних естетичних категорій. Природа і сутність прекрасного пояснювалася ними за допомогою категорій гармонії та грації. Широко застосовуваний у живописі й поезії античний принцип «мимезиса» (імітації), достатньо глибоко обґрунтовувався в трактатах Франческо Патриці й Томазо Кампанелли. Категорія пропорції асоціювалася у теоретиків і практиків Відродження насамперед із правилом «золотого поділу» (або «золотого перетину»). У трактаті «Про божественну пропорцію» італійський математик Луїджі Пачолі писав про те, що правило «золотого поділу» підпорядковуються всі земні предмети, що претендують бути гарними. В естетиці Відродження значне місце посідає і категорія трагічного. Суть трагічного світовідчуття полягає в нестійкості особистості, яка в остаточному підсумку спирається тільки на саму себе. Трагічне світовідчуття великих відродженців пов'язане із суперечливістю цієї культури. (З одного боку, у ній є присутнім переосмислення античності, з іншого боку – продовжує домінувати християнська тенденція. З одного боку, Відродження – епоха радісного самоствердження людини, з іншого – епоха найглибшого розуміння всієї трагічності її існування). Про це свідчать, наприклад, сонети Петрарки і Мікеланджело.

Категорії естетики цього періоду динамічно розвивалися і істотно модифікувалися.

Значним явищем естетики Відродження стала творчість Леона Батиста Альберті. У своїх основних теоретичних роботах «Про статую», «Про живопис», «Про зодчество» він узагальнив досвід сучасного йому мистецтва, розглянув питання гармонійного розвитку особистості, проаналізував тогочасний стан естетичної організації навколишнього середовища.

У своєму ключовому творі – трактаті «Про зодчество» – Альберті звернувся до питань практичної естетики і спробував сформулювати уявлення про естетичні принципи гармонічного суспільного середовища. Таким середовищем, у його уявленні, було «ідеальне місто». Краса цього міста (яке Альберті трактував не саме по собі, а тільки в зв'язку з людиною), повинна бути раціонально продуманою з погляду архітектурних споруд і упорядкована для всіх соціальних прошарків. У такому ідеальному місті мають бути створені всі умови для морального удосконалення особистості і для її творчої реалізації. Облаштоване таким чином середовище повинно було сформувати й ідеальну людину, яку Альберті

уявляв як творчо активну і душевно спокійну, мудру й величну особистість. Цей гуманістичний ідеал Альберті вплинув на формування ренесансного мистецтва. Саме образ такої людини стає предметом зображення в художній творчості багатьох західноєвропейських художників.

В епоху Відродження людська особистість набуває небаченої раніше цінності. Поглиблюючи античне розуміння гуманізму, видатні діячі Ренесансу представили його як вираз «цілісності людського духу», свідчення «повноти та неподільності» людської природи. По-новому тепер сприймається і тілесність людини, після середньовічного «прокляття плоті» настає її реабілітація. Створюється культ фізичної краси, втіленої в полотнах Боттічелі, Леонардо да Вінчі, Рафаеля. Але головним для гуманістів-класиків був людський дух, неповторність і унікальність кожного індивідуума. Особливої сили ренесансному гуманізмові надавало те, що ідея Людини талановито виявлялася засобами високого мистецтва, в якому органічно поєднувалися «чиста думка» і свіжий чуттєвий досвід митця. Мистецтво Ренесансу висловлювало свої істини і спостереження від людини, про людину і для людини. Для культури цієї доби мистецтво мало таке саме всеохоплююче значення, як для XVIII ст. – філософія, для XIX – наука, для XX – техніка. Існує думка, що саме в цю епоху формується поняття особистості як такої («внутрішня людина»).

Надалі гуманістичні ідеї знайшли свій розвиток і поглиблення у творах і практичній діяльності видатних представників Просвітництва. На знаменах просвітителів – Дж. Локка, А. Сміта, Д. Юма, Фр. Вольтера, Ж.-Ж. Руссо, Г. Лессінга, Канта та ін. – були накреслені два головних гасла: наука і прогрес. Саме ними мала керуватися вільна і свідомо людина.

В Україні ідеї ренесансного гуманізму починають поширюватися з другої половини XVI ст. Серед українських зачинателів гуманістичної культури XV-XVI ст. особливо виділяються Юрій Дрогобич, Павло Русин, Станіслав Оріховський. Далі найбільш відомими в українській гуманістиці були роботи Григорія Сковороди. У своєму вченні про людину він акцентує увагу на її внутрішньому духовному стані (філософія серця). Він оспівував внутрішню свободу особистості, її незалежність. Мета людського життя – це «радість серця», «внутрішній лад», «міцність душі». Висуваючи ідею щастя як вищу мету людського життя, Сковорода створює вчення про «сродну працю» як одну із найважливіших передумов досягнення людиною щастя, реалізації дійсно людського способу життя, самоствердження особи, найвищу насолоду особистості.

XX ст. піддало сумніву і критиці класичні концепції гуманізму. Людина в сучасному світі знов перетворилася на найактуальнішу проблему: вона знає, що собою уявляє, «але втім водночас знає про те, що вона цього не знає» (М. Шелер). Гуманістичні ідеї в наші дні представлені найрізноманітнішими вченнями та концепціями. В арсеналі їх є етика ненасильства (Г.Д. Торо, Р.У. Емерсон), ідеї діалогової моралі, сформульовані М. Бахтінім, М. Бубером, А.Л. Мейером, Ф. Ебнером; екологічна етика Р. Аттіфільда, О. Леопольда, П. Шепарда; комунікативна етика Ю. Габермаса та К.О. Апеля; біоетика Д. Каллагана, Р. Уїтчі; «інтегральний гуманізм» Ж. Марітена; «теономна культура» П. Тілліха; безрелігійне християнство Д. Бонхоффера; інтегральна мовна комунікація П. Лоренца та Х. Перельмана. Однією з найпомітніших сучасних концепцій «звільнення людини» є екзистенціальний гуманізм.

Повертаючись до гуманізму, його визначення, підкреслимо, що це поняття належить до плюралістичних, воно неоднозначне. Свого часу М. Гайдеггер у «Листі про гуманізм» зазначав, що повернути гуманізмові смисл можливо лише за однієї умови: визначити сенс цього слова заново. У сучасній гуманістиці поняття «гуманізм» вживається в різних значеннях. Слід також врахувати і те, що з моменту свого зародження і до нашого часу гуманізм як філософське вчення і культурне явище не раз змінював своє обличчя, виступав і виступав у різних формах. За хронологічними критеріями визначають античний, ренесансний, просвітницький, сучасний і новітній гуманізм.

Згідно зі світоглядним критерієм розрізняють секулярний, теологічний, матеріалістичний, ідеалістичний, раціоналістичний і ірраціоналістичний, природний та космологічний гуманізм. Визначають також західний (європейський) та східний (азіатський) типи тлумачення людини. Втім, незважаючи на істотні відмінності і навіть деякі протилежності, всі різновиди гуманізму збігаються в головному – визнанні людини найвищою цінністю. Поняття гуманізму «означає те філософське тлумачення людини, за яким все суще в цілому інтерпретується, оцінюється від людини і відповідно людиною» [3, С.51].

Визначаючи XXI століття як «століття освіти», ЮНЕСКО наголошує на тому, що фундаментом освіти теперішніх і прийдешніх поколінь має бути сучасна система гуманітарного виховання, яка орієнтується на самоцінність людини як на взірць універсальності, на активістське, творчо-цивілізаційне ставлення до життя, розумність у поєднанні з розвинутою культурою чуттєвості, на «практичний розум», тобто поєднання здорового глузду з усвідомленням власної відповідальності.

Сучасна світова гуманістика формується і розвивається в контексті становлення загальнонародської культури, в ситуації, коли потреба в діалозі культур і цивілізацій стає однією із найсуттєвіших проблем сучасності. Саме на початку третього тисячоліття формування «нової епохи» усвідомлюється як взаємозв'язок і взаємозалежність всіх країн світової спільноти. Нова гуманістика пов'язана з усвідомленням загальнонародського характеру світового розвитку, коли «людина стала сприймати себе складовою частиною єдиної системи «людина – суспільство – природа» (Р. Кіддер).

Література:

1. Людина у сфері гуманітарного пізнання. – К., 1998.
2. Лосев А.Ф. Естетика Возрождения, – М., 1982.
3. Лосев А.Ф. Дерзание духа. – М., 1988.
4. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме // Мартин Хайдеггер. Время и бытие. – М., 1993.
5. Энгельс Ф. Введение к «Диалектике природы» // К. Маркс и Ф. Энгельс. – Соч., Т.20. – М., 1986.
6. Горфункель А.Ф. От «Торжества Фомы» к «Афинской школе» // История философии и вопросы культуры. – М., 1975.
7. Сковорода Григорій. Дослідження, розвідки, матеріали. – К., 1992.
8. Фромму Э. Душа человека. – М., 1992.
9. Камю Альберт. Человек бунтующий // Камю Альберт. Изнанка и лицо. – М., 1998.
10. Відчуження: минувшість і сьогодення. – К., 1995.
11. Эстетика Ренессанса. В 2-х т. – М., 1981.
12. Краткий словарь по эстетике. – М., 1964.
13. Новейший философский словарь / Сост. А.А. Грицанов. – Минск, 1998.

Оніщенко О.І.

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ЕСТЕТИЧНОЇ ПРОБЕМАТИКИ В ДОБУ ВІДРОДЖЕННЯ

Аналізуючи особливості теоретичних орієнтирів дослідників доби Відродження, сучасні вчені визнають їхній підвищений інтерес до феномену зображальних мистецтв. Саме тому об'єктами прискіпливого аналізу, насамперед, стають дві фундаментальні роботи, з якими, власне, й асоціюються розробки цього періоду: трактати «Про живопис», «Про зодчість» і «Про статую» Л.Б. Альберті та «Життєпис найвідоміших живописців, скульпторів і зодчих» Дж. Вазарі.

Реконструкція ренесансної моделі видової специфіки мистецтва й художньої творчості потребує залучення трактату «Про живопис» Леонардо да Вінчі, який, з одного боку, є унікальним зразком теоретичного дослідження цих проблем видатним практиком мистецтва, з іншого – заповнює майже сторічний вакуум, що сформувався між концепціями Л.Б. Альберті та Дж. Вазарі. Отже, продуктивність осмислення відповідного аспекту естетичного досвіду доби Відродження передбачає необхідність аналізу теоретичного руху:

Л.Б. Альберті → Леонардо да Вінчі → Дж. Вазарі.

На перший погляд видається, що теоретичні міркування Л.Б. Альберті, які були висловлені ним на сторінках усіх трьох трактатів, підпорядковані головній меті – осмисленню видової специфіки мистецтва в контексті понятійно-категоріального апарату естетики. Такий підхід, зокрема, дав дослідникові можливість зосередитися на аналізі проблем прекрасного, гармонії та краси. Цей аспект спадщини Альберті набув ґрунтового осмислення, але водночас на другий план відійшов важливий параметр його доробку, пов'язаний з аналізом художньої творчості. Слід зазначити, що італійський теоретик і митець фактично спирався на принцип комплексного дослідження проблем видової специфіки мистецтва і художньої творчості, паралельно розробляючи тезаурус естетичної науки. Так, на сторінках свого «Трактату про живопис» Альберті доходить важливого висновку про необхідність самовираження митця, превалювання індивідуального начала під час творчого процесу. Італійський теоретик вважає, що художник не може задовольнитися тільки відтворенням подібності всіх частин. Він повинен «попіклуватися і про те, щоб нажати їм краси. Давній живописець Деметрій не досяг вищого визнання лише тому, що більше домагався природної подібності в речах, ніж їх краси» [5, 277]. Наведений вислів Л.Б. Альберті є свідченням не тільки нового підходу до осмислення проблеми художньої творчості, а може вважатися і поштовхом на шляху до розширення понятійної системи внутрішньої структури мистецтва. Певною мірою дослідник вступає в полеміку і з античними, і з середньовічними естетичними поглядами, що ґрунтувалися на пріоритетності «мімесису» та «канону», і в опосередкованій формі готує ґрунт для запровадження у теоретичний ужиток нового поняття – «стиль».

Водночас концептуальні розробки Альберті не позбавлені певних суперечностей. Так, у другому трактаті – «Про зодчество» – дослідник чітко проводить думку про необхідність дотримання традицій у мистецтві. Коментуючи позицію Л.Б. Альберті, О.Ф. Лосев зазначає: «Митець не повинен покладатися на думку, але повинен довіряти традиціям і вивчати

Сатбагант Ю.С.

94

13 53

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. В.Н. КАРАЗІНА

MINISTRY OF EDUCATION
AND SCIENCE OF UKRAINE
KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY

579-2/2003

**ВІСНИК
ХАРКІВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

118509

Маріупольський
державний університет
АБОНЕМЕНТ наукової
та художньої літератури
м. Маріуполь

ЖК

ХАРКІВ 2003

Маріупольський
державний університет
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
м. Маріуполь

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. В.Н. КАРАЗІНА

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY

579-2/2003

ВІСНИК ХАРКІВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

НАУКА, КУЛЬТУРА, ПОСТМОДЕРН

Збірник наукових статей підготовлено разом з
кафедрою українознавства
гуманітарного факультету
Національного аерокосмічного університету
ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»

Харків 2003

УДК 130.2+167

11-00

Редакційна колегія:

І.З. Цехмістро	– д-р філос. наук, професор (керівник)
<u>А.Є. Прилуцька</u>	– канд. філос. наук, доцент
(редактор-укладач)
Я.М. Білик	– д-р філос. наук, професор
О.К. Бурова	– д-р філос. наук, професор
Б.Я. Пугач	– д-р філос. наук, професор
В.В. Шкода	– д-р філос. наук, професор
В.І. Штанько	– д-р філос. наук, професор

Адреса редакції: 61077, Харків, майд. Свободи, 4, ХНУ, кафедра теорії культури і філософії науки.

Тел. (0572) 45-75-72, факс (0572) 14-09-29

E-mail: ivan.z.tsekhmistro@univer.kharkov.ua

Серія: теорія культури і філософія науки
Заснована у 1991 році

Випуск друкується за рішенням Вченої Ради Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна (протокол №12 від 27 грудня 2002 року).

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ №4063 від 02.03.2000

ISSN 0453-8048

© Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, 2003

Наукове видання

ВІСНИК

Харківського національного університету

№579-2/2003

Серія «Теорія культури та філософія науки»

Мова українська, російська

Укладач випуску – доц. А.Є. Прилуцька
Технічний редактор і виконавець
оригінал макету – Т.В. Фомицька-Якубенко

Підписано до друку 27.12.2002

Формат 60x84/8. Папір офс.

Ум.-друк. арк. 13,5. Обл. вид. арк. 13,8. Т. 300 прим.

Ціна договірна

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
61077, Харків, пл. Свободи, 4
Видавничий центр
